

## Spis treści

|                                                                                                          |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Wykaz akronimów .....                                                                                    | xi        |
| Wstęp do wydania trzeciego .....                                                                         | xv        |
| Wstęp do wydania drugiego .....                                                                          | xvii      |
| Wstęp do wydania pierwszego .....                                                                        | xix       |
| <b>1. Prawo pierwotne Unii Europejskiej (<i>Robert Grzeszczak</i>) .....</b>                             | <b>1</b>  |
| 1.1. Uwagi ogólne .....                                                                                  | 1         |
| 1.2. Prawo pierwotne pisane .....                                                                        | 3         |
| 1.2.1. Traktaty stanowiące Unię Europejską .....                                                         | 3         |
| 1.2.2. Traktaty rewizyjne .....                                                                          | 5         |
| 1.2.3. Traktaty akcesyjne .....                                                                          | 6         |
| 1.2.4. Inne akty prawa pierwotnego .....                                                                 | 9         |
| 1.3. Prawo pierwotne niepisane .....                                                                     | 10        |
| 1.3.1. Pojęcie i klasyfikacja zasad ogólnych prawa .....                                                 | 10        |
| 1.3.2. Zasady ogólne prawa Unii Europejskiej .....                                                       | 11        |
| 1.3.3. Rola Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej<br>w konstruowaniu zasad ogólnych .....          | 13        |
| 1.3.4. Funkcje zasad ogólnych prawa .....                                                                | 14        |
| 1.3.5. Prawa podstawowe jednostek .....                                                                  | 15        |
| 1.3.5.1. Prawa podstawowe jednostek w orzecznictwie<br>Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ..... | 15        |
| 1.3.5.2. Karta praw podstawowych –<br>katalog praw podstawowych Unii Europejskiej .....                  | 16        |
| 1.3.6. Normy prawa zwyczajowego .....                                                                    | 17        |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                           | 17        |
| Podstawowe dokumenty .....                                                                               | 18        |
| Pytania podsumowujące .....                                                                              | 18        |
| <b>2. Prawo pochodne Unii Europejskiej (<i>Anna Zawidzka-Łojek</i>) .....</b>                            | <b>20</b> |
| 2.1. Wprowadzenie .....                                                                                  | 20        |
| 2.2. Akty ustawodawcze i akty nieustawodawcze .....                                                      | 21        |

|                                                                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.2.1. Akty ustawodawcze .....                                                                                         | 22 |
| 2.2.2. Akty nieustawodawcze .....                                                                                      | 22 |
| 2.2.2.1. Akty delegowane .....                                                                                         | 23 |
| 2.2.2.2. Akty wykonawcze .....                                                                                         | 24 |
| 2.2.2.3. Akty „bez przymiotnika” .....                                                                                 | 24 |
| 2.2.2.4. Porozumienia międzyinstytucjonalne .....                                                                      | 26 |
| 2.3 Rozporządzenia .....                                                                                               | 27 |
| 2.3.1. Charakterystyka ogólna .....                                                                                    | 27 |
| 2.3.2. Rozporządzenie jako część prawa krajowego .....                                                                 | 29 |
| 2.4. Dyrektywy .....                                                                                                   | 30 |
| 2.4.1. Charakterystyka ogólna .....                                                                                    | 30 |
| 2.4.2. Transpozycja dyrektywy .....                                                                                    | 32 |
| 2.5. Decyzje .....                                                                                                     | 34 |
| 2.6. Zalecenia i opinie .....                                                                                          | 35 |
| 2.7. Akty nienazwane .....                                                                                             | 37 |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                                         | 39 |
| Pytania podsumowujące .....                                                                                            | 39 |
| <br><b>3. Postanowienia przejściowe (Protokół nr 36)</b>                                                               |    |
| ( <i>Agnieszka Grzelak</i> ) .....                                                                                     | 41 |
| 3.1. Wprowadzenie .....                                                                                                | 41 |
| 3.2. Akty prawne w ramach WPZiB .....                                                                                  | 42 |
| 3.2.1. Dotychczasowy katalog aktów w ramach WPZiB<br>(dawny II filar UE) .....                                         | 42 |
| 3.2.1.1. Uwagi ogólne .....                                                                                            | 42 |
| 3.2.1.2. Poszczególne akty dawnego II filaru UE .....                                                                  | 44 |
| 3.2.2. Nowy katalog aktów w ramach WPZiB .....                                                                         | 46 |
| 3.3. Akty prawne w ramach współpracy<br>wymiarów sprawiedliwości w sprawach<br>karnych i współpracy policyjnej .....   | 47 |
| 3.3.1. Dotychczasowy katalog aktów prawnych<br>w ramach współpracy w sprawach karnych<br>(dawnego III filaru UE) ..... | 47 |
| 3.3.1.1. Uwagi ogólne .....                                                                                            | 47 |
| 3.3.1.2. Poszczególne akty dawnego III filaru UE .....                                                                 | 49 |
| 3.3.2. Obecny katalog aktów prawnych w ramach<br>współpracy w sprawach karnych .....                                   | 54 |
| 3.4. Postanowienia Protokołu nr 36 .....                                                                               | 56 |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                                         | 58 |
| Podstawowe dokumenty .....                                                                                             | 59 |
| Pytania podsumowujące .....                                                                                            | 59 |

|                                                                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>4. Tworzenie prawa Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak,<br/>Anna Zawadzka-Łojek)</b>                                        | 60 |
| 4.1. Tworzenie prawa pierwotnego                                                                                                | 60 |
| 4.1.1. Wprowadzenie                                                                                                             | 60 |
| 4.1.2. Zawieranie traktatów założycielskich                                                                                     | 60 |
| 4.1.3. Procedury zmiany traktatów                                                                                               | 61 |
| 4.1.3.1. Rewizje traktatów                                                                                                      | 61 |
| 4.1.3.2. Zawieranie traktatów akcesyjnych                                                                                       | 66 |
| 4.1.3.3. Legitymacja demokratyczna zawierania<br>i zmiany traktatów                                                             | 67 |
| 4.2. Stanowienie unijnego prawa pochodnego                                                                                      | 68 |
| 4.2.1. Wprowadzenie                                                                                                             | 68 |
| 4.2.2. Inicjatywa ustawodawcza                                                                                                  | 70 |
| 4.2.3. Rola parlamentów narodowych w tworzeniu<br>unijnego prawa pochodnego                                                     | 73 |
| 4.2.4. Rodzaje procedur legislacyjnych                                                                                          | 74 |
| 4.2.4.1. Zwykła procedura ustawodawcza                                                                                          | 75 |
| 4.2.4.2. Specjalna procedura ustawodawcza                                                                                       | 78 |
| 4.2.4.3. Przyjmowanie aktów prawnych przez Radę<br>bez odwołania do zwykłej czy specjalnej<br>procedury ustawodawczej.          | 80 |
| 4.2.5. Wydawanie aktów unijnego prawa pochodnego<br>przez Komisję                                                               | 80 |
| 4.2.5.1. Wydawanie aktów przez Komisję na mocy<br>upoważnienia traktatowego                                                     | 80 |
| 4.2.5.2. Procedura komitologiczna                                                                                               | 81 |
| 4.2.6. Wybór właściwej podstawy prawnej aktu unijnego                                                                           | 83 |
| 4.2.7. Rodzaje harmonizacji                                                                                                     | 85 |
| 4.2.8. Obowiązek uzasadnienia aktu unijnego                                                                                     | 86 |
| 4.2.9. Obowiązek publikacji aktu                                                                                                | 87 |
| 4.2.10. Udział instytucji doradczych: rola społeczeństwa<br>obywatelskiego w stanowieniu unijnego<br>prawa pochodnego, lobbying | 88 |
| 4.3. Lepsze stanowienie prawa                                                                                                   | 89 |
| 4.3.1. Niedostatki prawa Unii Europejskiej                                                                                      | 89 |
| 4.3.2. Program naprawy prawodawstwa Unii Europejskiej                                                                           | 90 |
| 4.3.3. Kryteria oceny jakości prawa                                                                                             | 91 |
| 4.3.4. Efekty podjętych działań                                                                                                 | 91 |
| Literatura uzupełniająca                                                                                                        | 93 |
| Podstawowe dokumenty                                                                                                            | 94 |
| Pytania podsumowujące                                                                                                           | 94 |

|                                                                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>5. Umowy międzynarodowe Unii Europejskiej z państwami trzecimi lub organizacjami międzynarodowymi (Jan Barcz)</b>           | 96  |
| 5.1. Wprowadzenie                                                                                                              | 96  |
| 5.2. Zakres kompetencji Unii Europejskiej do zawierania umów międzynarodowych                                                  | 97  |
| 5.3. Procedura zawierania umów międzynarodowych                                                                                | 99  |
| 5.4. Obowiązek wykonania umów międzynarodowych                                                                                 | 102 |
| 5.4.1. Podstawowe zasady                                                                                                       | 102 |
| 5.4.2. Obowiązek wykonania decyzji podejmowanych przez organy powołane na podstawie umów międzynarodowych zawartych przez Unię | 104 |
| 5.4.3. Wykonanie umów mieszanych                                                                                               | 105 |
| 5.5. Okresy przejściowe w stosunku do umów zawartych w ramach danego II i III filara Unii Europejskiej                         | 107 |
| 5.6. Umowy międzynarodowe państw członkowskich a członkostwo w Unii Europejskiej                                               | 108 |
| 5.7. Problem tak zwanej metody schengenskiej                                                                                   | 109 |
| Literatura uzupełniająca                                                                                                       | 111 |
| Podstawowe dokumenty                                                                                                           | 112 |
| Pytania podsumowujące                                                                                                          | 112 |
| <b>6. Zakres obowiązywania prawa Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak)</b>                                                     | 114 |
| 6.1. Zakres obowiązywania <i>ratione materiae</i>                                                                              | 114 |
| 6.1.1. Wprowadzenie                                                                                                            | 114 |
| 6.1.2. Likwidacja struktury filarowej Unii Europejskiej                                                                        | 115 |
| 6.2. Zakres obowiązywania <i>ratione personae</i>                                                                              | 120 |
| 6.3. Zakres obowiązywania <i>ratione temporis</i>                                                                              | 122 |
| Literatura uzupełniająca                                                                                                       | 124 |
| Podstawowe dokumenty                                                                                                           | 124 |
| Pytania podsumowujące                                                                                                          | 124 |
| <b>7. Wykładnia prawa Unii Europejskiej (Anna Kalisz)</b>                                                                      | 126 |
| 7.1. Wprowadzenie                                                                                                              | 126 |
| 7.2. Współpraca sądów krajowych z unijnymi przy dokonywaniu wykładni (pytania prawne)                                          | 128 |
| 7.3. Wykładnia prawa unijnego dokonywana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej                                      | 133 |
| 7.3.1. Wykładnia językowa                                                                                                      | 133 |
| 7.3.2. Wykładnia systemowa                                                                                                     | 136 |

|                                                                                                                                                         |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 7.3.3. Wykładnia celowościowo-funkcjonalna .....                                                                                                        | 140        |
| 7.4. Podsumowanie .....                                                                                                                                 | 143        |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                                                                          | 143        |
| Pytania podsumowujące .....                                                                                                                             | 144        |
| <b>8. Prawo Unii Europejskiej a prawo krajowe państw członkowskich (Anna Zawidzka-Łojek) .....</b>                                                      | <b>146</b> |
| 8.1. Wprowadzenie .....                                                                                                                                 | 146        |
| 8.2. Zasada pierwszeństwa prawa unijnego .....                                                                                                          | 147        |
| 8.3. Zasada skutku bezpośredniego .....                                                                                                                 | 155        |
| 8.3.1. Uwagi wstępne .....                                                                                                                              | 155        |
| 8.3.2. Skutek bezpośredni przepisów traktatowych .....                                                                                                  | 156        |
| 8.3.4. Skutek bezpośredni rozporządzeń .....                                                                                                            | 159        |
| 8.3.5. Skutek bezpośredni dyrektyw .....                                                                                                                | 160        |
| 8.3.6. Pojęcie emanacji państwa .....                                                                                                                   | 162        |
| 8.3.7. Skutek bezpośredni decyzji .....                                                                                                                 | 164        |
| 8.3.8. Skutek bezpośredni umów międzynarodowych i aktów wydanych na ich podstawie .....                                                                 | 165        |
| 8.4. Zasada prounijnej wykładni prawa krajowego (zasada skutku pośredniego prawa unijnego) .....                                                        | 166        |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                                                                          | 168        |
| Pytania podsumowujące .....                                                                                                                             | 169        |
| <b>9. Odpowiedzialność państwa członkowskiego za szkody powstałe wskutek naruszenia prawa unijnego (Anna Zawidzka-Łojek) .....</b>                      | <b>170</b> |
| 9.1. Uwagi ogólne .....                                                                                                                                 | 170        |
| 9.2. Sformułowanie zasady odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego .....                                                                | 170        |
| 9.3. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego .....                                                                          | 172        |
| 9.4. Rozwinięcie zasady odpowiedzialności odszkodowawczej państwa członkowskiego .....                                                                  | 173        |
| 9.5. Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa członkowskiego z tytułu naruszenia prawa unijnego przez sąd krajowy orzekający w ostatniej instancji ..... | 176        |
| 9.6. Zasada autonomii proceduralnej .....                                                                                                               | 178        |
| Literatura uzupełniająca .....                                                                                                                          | 179        |
| Pytania podsumowujące .....                                                                                                                             | 179        |
| <b>Indeks .....</b>                                                                                                                                     | <b>181</b> |